

9. Hnatiuk O., Berdychowska B. Bunt pokolenia. Rozmowy z intelektualistami ukraïnskimi. – Lublin: Wyd. UMCS, 2000. – 176 s.

10. Кіндрат К., Трохимчук С. Українсько-польські стосунки на зламі тисячоліть: Монографія. – Львів: Львівський нац. ун-т ім. Івана Франка, 2002. – 112 с.

11. D'Anieri P., Kravchuk R., Kuzio T. Politics and Society in Ukraine. – Oxford: Westview, 1999. – 166 s.

12. М'якушко С., Мирончук А. Стан та перспективи українсько-польського міжакадемічного співробітництва // Україна і Польща – стратегічне партнерство. Історія. Сьогодення. Майбутнє. – К.: Вид-во Українського фітосоціологічного центру, 2002. – Ч. II. – С. 159 – 165.

Аннотація

Проанализировано сотрудничество высших учебных заведений Польши и Украины в 1991 – 2011 гг., выделены перспективы совместной работы на будущее.

Ключевые слова: украинско-польское сотрудничество, высшее образование, университет, образовательные программы, стандарты образования, правительственные образовательные программы.

Annotation

In the article fruitfulness of ukrainian-poland collaboration is argued in industry of high education in 1991 – 2011, selection of prospect of joint work for the future.

Key words: ukrainian-poland collaboration, high education, university, educational programs, standards of education, governmental educational programs.

**Антоніна Наюк
(Київ)**

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ ТА ПОЛІТИЧНЕ СТАНОВИЩЕ В ІРЛАНДСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ НАПЕРЕДОДНІ ВСТУПУ ДО ЄС

Розглядається соціально-економічне та політичне становище Ірландської Республіки в 1972 р. Аналізується підготовчий інтеграційний етап та його результати.

Ключові слова: Ірландська Республіка, Фіанна Фойл, Біла книга, Європейське Економічне Співтовариство (ЄЕС), Англо-ірландська угода 1965 р..

Приєднання до Європейського Економічного Співтовариства стало одним із ключових моментів у новітній історії Ірландської Республіки. Церемонія підписання Угоди про приєднання Королівства Данії, Ірландії, Королівства Норвегії та Об'єднаного Королівства до ЄЕС та Євратом відбулася у Брюсселі 22 січня 1972 р. [1]. Договір мали ратифікувати договірні сторони у відповідності з їх конституційним законодавством та подати ратифікаційні грамоти до 31 грудня 1972 р. Повноправним членом Співтовариства Ірландська Республіка стала 1 січня 1973 р.

Дослідження результатів підготовчого етапу та цілей ірландської інтеграційної політики залишається на сьогодні актуальним, оскільки може бути корисним прикладом для майбутніх країн-членів ЄС. Історіографія проблеми підготовки та вступу Ірландської Республіки до Європейського ЄС представлена працями зарубіжних та вітчизняних вчених. Основними джерелами є матеріали парламентських дебатів, які публікуються у вигляді стенографічних звітів засідань на офіційному сайті парламенту Ірландії [2], [3].

Результати дослідження процесу інтеграції Ірландської Республіки до ЄС, здійснені Ірландським Інститутом Європейських Справ, були укладені в збірку «Європа –

ірландський досвід» [4]. Важливе місце в історіографії зазначеного періоду посідають праці ірландського дослідника Моріса Фітцджеральда, зокрема, фундаментальне дослідження «Від протекціонізму до лібералізму» [5], а також статті присвячені підготовчому періоду інтеграції Ірландії [6].

Радянська історіографія представлена роботами О. Шахназарова [7] та Л. Гольмана [8]. Серед російських вчених на особливу увагу заслуговує дослідження О. Полякової [9], яке характеризує процес переходу від ізоляції до європейської інтеграції. В українській історіографії участь Ірландії в інтеграційних процесах досліджується в контексті вирішення Ольстерської проблеми в монографії Е. Кучменко [10].

Процес формування основи для членства Ірландії складався з двох напрямів: по-перше, зміна стратегічної орієнтації (кін.1950-х – 60-х рр.); по-друге, соціально-економічне реформування (кін.1950-х – 70-х рр.). Протягом 1959 – 1973 рр. правлячою партією в Ірландській Республіці залишалася Фіанна Фойл. Її лідери Шон Лемас та з 1966 р. Джек Лінч здійснили низку перетворень, щодо економічної, політичної та психологічної підготовки країни до вступу в Європейське Співтовариство.

Першим кроком на шляху Ірландії до членства в ЄЕС була лібералізація зовнішньополітичного курсу. Коли 23 червня 1959 р. молодий, енергійний та харизматичний політик Шон Лемас очолив уряд, – Ірландська Республіка почала налагоджувати зв'язки з державами-членами Співтовариства, поступово відходячи від догм попередньої ізоляційної політики. В 1972 р. Ірландія, Фінляндія, Іспанія та Греція [4, с.19] залишалися в квартеті країн, що не приєдналися до жодної торгівельної організації.

На початку 1960-х років політичні кола Ірландської Республіки виявили намір приєднатися до європейського торгівельного простору. Проте, спроби 1961 р. та 1967 р. були невдалі, оскільки Ірландія залежала від британського ринку, а у Сполученого Королівства були напружені стосунки з країнами ЄЕС, зокрема з Францією.

В економічному відношенні Ірландія була нерозривно пов'язана з Великою Британією. Рівень залежності найкраще демонструють статистичні показники експорту та імпорту. У перше десятиліття після Другої світової війни Ірландія експортувала 89 % своїх товарів до Британії, і лише 5,5 % до ЄЕС. Ірландський імпорт з Об'єднаного Королівства становив 51,5 %, а з ЄЕС – 8,3% [6].

За прем'єрства Лемаса середні показники експорту до Британії скоротилися до 72,8 %, а в країні ЄЕС зросли до 8,4 %. В свою чергу показники імпорту стали 50,7 % та 14,1 % відповідно [6]. Крім того, Угода про безмитну торгівлю 1965 р. між Великою Британією та Ірландською Республікою ще більш зміцнила стосунки держав. Ірландські політичні кола розуміли, що шлях до Європейського Економічного співтовариства можливий лише разом з Об'єднаним Королівством, а англо-ірландський договір 1965 р. підготував основу для інтеграції обох країн [5, с. 237 – 293].

Дипломатичні служби Ірландської Республіки наполегливо налагоджували стосунки з країнами-членами ЄЕС та сприяли належним зовнішньополітичним обставинам для вступу. В червні 1970 р. був розпочатий третій етап переговорів щодо вступу в ЄЕС. Станом на 1972 р. економічні показники Ірландії були помітно кращими, ніж на момент першої заявки на членство в 1961 р. Урядовий курс на тісну економічну співпрацю з іноземними партнерами та відкритість до європейського інтеграційного процесу сприяли розбудові Республіки у 1960 – 1970-х рр. [10, с. 72 – 78]. Протягом 1970 р. у Брюсселі

проводилися детальні переговори з різними групами експертів, що розробляли поступові кроки для приєднання до «Спільного ринку», а визначальними були зустрічі на рівні міністрів, де затверджувалися результати переговорів.

В основі модернізації ірландської економіки лежали реформи розроблені у 1958 р. заступником міністра фінансів Т. Уайтекером [9, с. 124 – 127]. Уряд намагався заохочувати розвиток приватного сектору за рахунок субсидій. Велике значення мали нові розробки з менеджменту та ринкових технологій, створювалися ради з питань розвитку економіки і промисловості, основним завданням яких було не лише сприяти розвитку в різних виробничих секторах, а й допомагати їм у пристосуванні до умов інтеграції.

Стержнем економічної стратегії ірландських правлячих кіл у ході виконання трьох так званих програм економічного розвитку (1958 – 1963 рр., 1964 – 1968 рр., 1969 – 1972 рр.) була опора на зростання експортних галузей при максимальному залученні іноземного капіталу. Пільги, що надавалися ірландським урядом іноземним інвесторам, у Західній Європі не мали собі рівних. До них входили: звільнення всієї продукції, що виготовляється на експорт, від прибуткового податку протягом 15 років; державні кредити на купівлю земельних ділянок під забудову промислових об'єктів та їх будівництво; купівлю обладнання, навчання працівників та ін. Іноземним компаніям гарантувалася вільна репатріація капіталів з країни [8, с. 357 – 362].

Крім традиційних галузей легкої промисловості, активно розвивалися нові – хімічна, приладобудувна, металургійна, гірничовидобувна. Розвивалася енергетика, що спиралася на видобуток торфу, активно розроблялися нові родовища корисних копалин. Всі ці процеси сприяли зростанню зайнятості населення і відповідно скороченню рівня безробіття [8, с. 363].

До кінця 1960-х років розвиток таких науковомістких галузей, як радіоелектроніка, електротехніка, виробництво комп'ютерів, які не вимагали потужної сировинної бази, створили умови для розвитку позицій ТНК, зокрема американських. Для них стали привабливими і наявність дешевої робочої сили в країні, і податкові пільги. До 1972 р. темпи приросту американських інвестицій вже перевищували британські майже вдвічі, а третина підприємств, що працювали в Ірландії в 1973 р., були іноземними [7, с. 21].

У порівнянні з повоєнним періодом число зайнятих у промисловості працівників виросло майже в 1,5 рази, а в сільському господарстві скоротилося в два рази. Зростала кількість зайнятих у сфері послуг.

Показовим для зростання промисловості було подвоєння частки промислової продукції в ірландському експорті. В 1970 р. вартість вивезених промислових товарів вперше випередила такі ж показники експортованих товарів із числа продукції аграрного комплексу. Відповідно, частка промисловості у внутрішньому валовому продукті в 1973 р. перевищила частку сільськогосподарської майже вдвічі [8, с. 362].

Участь Ірландії в ЄЕС була вигідна фермерам, експортерам сільськогосподарської продукції, промисловцям, підприємства яких працювали на експорт, фінансистам, які прагнули вигідно розмістити свої капітали в країнах ЄЕС. Разом з тим, членство боліло вдарило по середніх та дрібних підприємцях, які працювали на внутрішній ринок, а також по працівниках цих підприємств та дрібних фермерах, яким загрожувало розорення [8, с. 360].

Погляди в країні щодо членства розділилися. Опозицію до членства в ЄЕС очолила Лейбористська партія та профспілковий рух. Їх турбували втрата робочих місць в

обробній промисловості, а також побоювання щодо перспективи подальшої інтеграції Ірландії, зокрема до НАТО. Протягом 1960-х років у парламенті тривали дискусії щодо переваг та недоліків членства в ЄЕС, а також можливих варіантів інтеграції. Так, 30 січня 1963 р. на дебатах в Палаті Громад (Доїл), відстоювалась думка про можливе Асоційоване членство, оскільки Ірландська Республіка не готова до повноправного. Проте, через 10 років, дана дискусія була вичерпана і потрібно було приєднуватися вслід за Великою Британією на рівних правах (Vol.199No.5p.3) [2].

У 1972 р. переважна більшість парламентарів все ж стали на бік інтеграції до Європи. Найскладнішою у політичних дискусіях була проблема військового нейтралітету та незалежної позиції у міжнародних організаціях. Лейбористи були переконані, що вступ до ЄЕС призведе до НАТО. Проте, економічні перспективи взяли гору над цими побоюваннями [6]. В 1972 р. при обговоренні Білої Книги Дж. Лі підкреслив, що Договори Риму не несуть за собою жодних військових зобов'язань і тому ірландський нейтралітет не постраждає (Vol.72No.13p.6) [3]. Біла Книга 1972 р. про приєднання Ірландської Республіки до Європейських Співтовариств підсумувала дві фундаментальні ідеї, що лежали в основі прагнення до членства: «європейська єдність» та «національні інтереси» [4, р. 166].

Найбільш очікувані позитивні результати від приєднання до ЄЕС були озвучені в Сенаті. Е. Раян підкреслив, що Ірландії потрібно розширяти ринки збуту товарів, а найкраще для цього підходить саме ринок Європейського Співтовариства. Незважаючи на значні успіхи в економіці, перед Ірландською Республікою і досі залишалися дві проблеми: пошук оптимальних ринків для сільськогосподарської продукції та забезпечення повної зайнятості населення (Vol.72No.13p.6) [3].

Великі надії у вирішенні цих питань покладалися на членство у ЄЕС. По-перше, Ірландія отримала б доступ до європейського ринку без мит і тарифів, де ціна на її сільськогосподарську продукцію буде значно вища ніж на британському ринку, а це мало надати додаткові капітали для фермерства. По-друге, європейська політика включала також інвестиційну підтримку фермерських господарств.

Друга проблема в державі – це безробіття, основним шляхом її вирішення в Ірландії передбачалося створення робочих місць за рахунок розширення промислового виробництва. Напередодні вступу до ЄЕС ірландська промисловість була малоконкурентноспроможна на європейському ринку, проте в умовах вільної конкуренції та широкого ринку збуту їй довелося б виходити на відповідний рівень. Звичайно, політичні кола усвідомлювали, що частина підприємств буде ліквідована, але кількість звільнених не мала перевищувати 10 тис. осіб (Vol.72No.13p.6) [3].

Крім того, як зазначав міністр закордонних справ Хіллері під час свого виступу в Доїл 3 травня 1972 р., великі сподівання уряд покладав на вирішення національного питання в ході приєднання до ЄЕС. Саме в межах Співтовариства Північ та Південь будуть разом, а також членство сприятиме зменшенню соціальних та економічних відмінностей між частинами острова (Vol.260No.10p.15) [2].

Участь Ірландії в європейському інтеграційному процесі поруч із Сполученим Королівством, також зрівняло їхні позиції в міжнародних відносинах. І саме завдяки Співтовариству, економічні та торговельні відносини між цими країнами вийшли на новий рівень, адже кожна була повноправним членом ЄЕС.

Помітним явище в політичному житті країни в 1972 р. був референдум, який відбувся 10 травня. Народовиявлення стало завершальним етапом у гострій політичній дискусії щодо вступу Ірландії до країн «Спільного ринку». Спираючись на апарат державної влади та широко використовуючи засоби масової інформації, прихильники європейської інтеграції на чолі з Фіанна Фойл отримали перемогу [8, с. 367]. Вони набрали 87 % голосів (1 млн.), їх противники – Шин Фейн, комуністи, частина лейбористів та представників радикальних національних кіл – лише 17 % (200тис.) [11].

Більшість ірландців свідомо йшли на обмеження національного суверенітету в торгівлі, комерції та фінансових відносинах з метою подальшої матеріальної вигоди. Це був здоровий скептицизм більшості населення, і, варто зазначити, що прагматична позиція властива як мотив вступу до Співтовариства не лише на прикладі Ірландії, а й інших країн.

Таким чином, Ірландська Республіка досягла помітних результатів за період підготовки до членства в ЄЕС. Саме 1958 р. був часом відліку в проведенні глобальної модернізації, а 1973 р. став кульмінаційним у повороті до європейської інтеграції, що вплинула на всі сфери життя ірландського суспільства.

Джерела та література:

1. Treaty concerning the Accession of the Kingdom of Denmark, Ireland, the Kingdom of Norway and the United Kingdom to the EEC and the EAEC (Brussels, 22 January 1972). – Режим доступу: http://www.nd.edu/~jbergstr/DataEIAs2006/FTA5yrData_files/PDF%20Files/Europe/EEC%20%20Denmark,%20Ireland,%20Norway,%20UK%20%281972%29.pdf.
2. Офіційний сайт парламенту Ірландії. – Режим доступу: <http://debates.oireachtas.ie/dail/1972>.
3. Офіційний сайт парламенту Ірландії. – Режим доступу: <http://debates.oireachtas.ie/seanad/1972>.
4. R. O'donnell (ed.), Europe: the Irish experience. – Dublin, 2000. – 234 p.
5. Fitzgerald Maurice. Protectionism to liberalization. Ireland and the EEC, 1957 to 1966. Loughborough University. – Aldershot, 2000. – 430 p.
6. Fitzgerald Maurice. Ireland's Relations With the EEC: From the Treaties of Rome to Membership. Journal of European Integration History, 7(1), pp. 11 – 24, 2001.; Fitzgerald Maurice. Irish neutrality and European integration 1960 – 1972. – Aldershot, 2000. – Режим доступу: <https://dspace.lboro.ac.uk/dspace-jspui/browse?type=author&value=Fitzgerald%2C+Maurice>.
7. Шахназаров О. Ирландия: нерешенные проблемы. – М.: Знание, 1986. – 64 с.
8. История Ирландии / отв. ред. Л. Гольман. – М.: Мысль, 1980. – 394 с.
9. Полякова Е. Ирландия в XX веке. – М.: ИВИ РА, 2009. – 170 с.
10. Кучменко Е. Ирландія і ольстерська криза, пошуки шляхів її подолання у др. половині XX ст. – К.: Інститут історії України НАН України, 2000. – 98 с.
11. Irish referendum of 10 May 1973. – Режим доступу: <http://electionsireland.org/results/referendum/refresult.cfm?ref=197203R>.

Аннотація

Рассматривается социально-экономическое и политическое состояние Ирландской Республики в 1972 г. Анализируется подготовительный интеграционный этап и его результаты.

Ключевые слова: Ирландская Республика, Фианна Фойл, Белая книга, Европейское Экономическое Содружество (ЕЭС), Англо-ирландское соглашение 1965 г..

Annotation

The article shows the social-economic and political situation in the Republic of Ireland in 1972. It is served a preparatory study of the integration phase and its results.

Key words: the Republic of Ireland, Fianna Fáil, White paper, the European Economic Communities (EEC), English-Irish Agreement in 1965.